

Romslig
Modig
Sunn

Sandnes - i sentrum for fremtiden

Foto: Anne Lise Norheim

PLAN MOT BARNEFATTIGDOM

SANDNES KOMMUNE 2017- 2025

Vedtatt av bystyret 24.april 2017

SANDNES KOMMUNE

Innholdsfortegnelse:

1. INNLEDNING	side 3
2. RAMMER FOR PLANEN	side 4
2.1 Mandatet	side 4
2.2 Målsetting med planen	side 4
2.3 Målgruppe	side 4
2.4 Økonomi	side 4
2.5 Barnefattigdomsplanen i forhold til andre relevante Kommunale planer	side 4
3. FATTIGDOM OG FATTIGDOMMENS MULIGE KONSEKVENSER	side 5
3.1 Definisjon av fattigdom	side 5
3.2 Mulige konsekvenser av sosial arv	side 5
3.3 Funn fra Ungdata	side 7
4. STATLIGE FØRINGER	side 7
5. FRIVILLIG SEKTOR	side 9
6. FAKTA OG TALL I FORHOLD TIL BARNEFATTIGDOM	side 9
6-1 Statistikk	side 9
6.2 Omfang av barnefattigdom	side 11
6.3 Risiko for fattigdom	side 11
6.4 Hvem er de fattige ?	side 11
6.5 Barnefattigdom og levekårsutfordringer knyttet til deltakelse	side 12
7. MEDVIRKNING I PLANEN	side 13
7.1 Innspill fra Sandnes unge bystyre	side 13
7.2 Innspill fra sosiallærerne i Sandnes Kommune	side 13
8. TILTAK MOT BARNEFATTIGDOM	side 14
Kilder	side 25
Deltakere i prosjektgruppen	side 25
Høringsinstanser	side 25

PLAN MOT BARNEFATTIGDOM SANDNES KOMMUNE 2017- 2025

Vedtak

- Bystyret godkjenner Plan mot barnefattigdom Sandnes Kommune 2017-2025
- Handlingsplanen oppdateres hvert andre år. Status rapporteres til politisk nivå hvert andre år.
- Planen rulleres etter fire år.

«Jeg hadde aldri mulighet å ta med vennene mine hjem for jeg visste aldri hvordan mor var og skjemtes av boligen der vi bodde. En gang gjorde jeg det allikevel fordi en venninne av meg spurte fint om å få være med meg hjem. Så spør venninnen min om hun kan få en skive for hun er sulten. Jeg visste at i brødkuffen lå en liten skalk brød som skulle vare til meg og mor til neste dag, for vi hadde ikke mere penger. Jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre, men jeg gav henne en skive»

1. INNLEDNING

Barn som lever i fattigdom har store utfordringer i hverdagen og ulike lovverk gir kommunene et ansvar for å forebygge og fjerne fattigdom, enten ved direkte tiltak i forhold til barn eller indirekte ved å bistå deres foreldre.

Barnekonvensjonen, artikkel 27 sier at «Alle barn har rett til god nok levestandard». På barneombudets sider er dette forklart slik:

«Foreldrene dine skal sørge for at du har en god levestandard. Det betyr at du skal få de tingene som kreves for å leve og ha en meningsfylt hverdag. Du skal ha mat og drikke, og du skal få mulighet til å utvikle deg som menneske. Hvis foreldrene dine ikke klarer å gi deg en god levestandard, kan de få hjelp.

Når foreldrene ikke er i stand til å oppfylle barns rett til god levestandard har kommunen gjennom ulike lovverk plikt til å bistå. Dette er også lovverk som pålegger kommunen å sikre at barn gjennom sin oppvekst blir i stand til å forsørge seg selv og delta aktivt i samfunnet.

Å leve i fattigdom kan gå ut over barnets fysiske og psykiske helse både på kort og lang sikt. Å jobbe med tiltak for å forebygge at disse barna får problemer i voksen alder samt bidra til at hverdagen deres blir lettere, er et ansvar kommunen jevnlig må ha fokus på. Ansatte i det offentlige, frivillige lag og organisasjoner treffer disse barna i ulike sammenhenger og det er viktig å ha fokus på og kunne identifisere dem samt iverksette nødvendige tiltak.

Sandnes Kommune sin plan mot barnefattigdom bygger på regjeringens strategi (2015-2017) «Barn som lever i fattigdom». Planen er forankret i kommuneplanen og sees i sammenheng med kommunens øvrige planer. Utarbeidelsen er finansiert via barnefattigdomsmidler fra arbeids-og velferdsetaten.

2. RAMMER FOR PLANEN

2.1 Mandatet

Mandatet ved vedtatt i utvalg for kultur og oppvekst og utvalg for helse-og sosiale tjenester i juni 2015. Planen skal inneholde:

- Definisjon av barnefattigdom og målgrupper
- Redegjøre for statlige føringer og lokal situasjon
- Definere hovedsatsingsområder
- Beskrive konkrete tiltak

Planen skal ha et 8-års perspektiv fra 2017-2025 og rulleres etter fire år. Handlingsdelen oppdateres hvert andre år og det skal rapporteres status til politisk nivå på dette.

2.2 Målsetting med planen

Sandnes Kommune sin målsetting med planen er å foreslå/iverksette tiltak som i all hovedsak bidrar til å redusere og forebygge fattigdom og sosial eksklusjon blant barn og unge som vokser opp i lavinntektsfamilier i Sandnes Kommune.

2.3 Målgruppe

Målgruppen for denne planen er barn og unge under 18 år som vokser opp i lavinntektsfamilier.

2.4 Økonomi

Det er foreslått tiltak som er lite kostnadskrevende og tiltak som det allerede er bevilget prosjektmidler til, med unntak av et tiltak som krever utredning av budsjett/analyse/økonomi fordi det må tilføres friske midler.

2.5 Barnefattigdomsplanen i forhold til andre relevante kommunale planer

Sandnes kommune har flere planer som omhandler målgruppen. Boligsosial handlingsplan tilrettelegger for en boligpolitikk som ivaretar sårbare grupper. Rusmiddelpolitisk handlingsplan ivaretar forebyggende innsatser, tiltak for grupper som er i ferd med eller allerede har utviklet et rusproblem, og den omhandler barn, unge og voksne. Plan for psykisk helsearbeid ivaretar og beskriver tiltak for barn, unge og voksne med psykiske utfordringer/problemer. Plan for inkludering og integrering omhandler fokusområder og tiltak for å sikre god integrering for innvandrere i Sandnes. Alle disse planene viser målgrupper og tiltak som kan berøres av en plan mot barnefattigdom. Kommuneplanen er en overordnet plan som skal legge til rette for alle innbyggere i Sandnes kommune på alle områder kommunen har ansvaret for. Kommuneplanens samfunnsdel har et eget kapittel om helse, livskvalitet og oppvekstmiljø. Her heter det : «Kommunene forventes i sin planlegging å aktivt fremme folkehelsen.» Det ble lagt frem en stor levekårsundersøkelse våren 2016 som viser levekår fordelt på geografiske soner. Kultur forvalter ungdomsstrategien der det er et uttalt mål at ungdom skal kunne delta på kultur-og fritidsaktiviteter uten økonomiske forutsetninger.

3. FATTIGDOM OG FATTIGDOMMENS MULIGE KONSEKVENSER

3.1 Definisjon av fattigdom

«Jeg husker en gang at jeg fikk være med på en leir. Dette var så kjekt at det har festet seg helt i minnet mitt. Jeg tror at mamma fikk noe penger av NAV til dette.»

Fattigdom kan være relativ fattigdom eller absolutt. Absolutt fattigdom er å mangle økonomiske ressurser for å dekke grunnleggende behov og er en utfordring i utviklingsland. I industriland er det i hovedsak relativ fattigdom som er utfordringen. I denne planen er definisjonen relativ fattigdom lagt til grunn. Dette er i tråd med barne- og familiedirektoratets definisjon i [regjeringens strategi mot barnefattigdom](#) lansert i 2015.

«En person er fattig dersom vedkommende mangler ressurser til å delta i samfunnets aktiviteter og å opprettholde den levestandarden som er vanlig i dette samfunnet.» (Townsend 1979:31)

Lavinntektshusholdninger er definert som husholdninger med årlig inntekt etter skatt som er lavere enn 60 prosent av den nasjonale medianinntekten. Studenthusholdninger er utelatt.

3.2 Mulige konsekvenser og sosial arv

«Jeg lurer på om vi kan låne penger av mormor igjen etter at inkassovarselet kom i posten i går. Mor ble så sint i går da varselet kom i posten så jeg må prøve å hjelpe henne.»

Hvilken inntekt man har som voksen, påvirkes av hvilken husholdning man vokser opp i som barn. Barn som tilhører husholdninger med eneforsørgere, lavt inntekt, mottakere av sosialhjelp, har dårlig yrkestilknytning og lavt utdanningsnivå hos foreldrene, vil i større grad tilhøre lavere inntektsklasser som voksne sammenlignet med andre barn. Økonomisk utsatthet ser derfor ut til å gå i arv. Det er i alle fall slik at barn av sosialhjelpsmottakere i stor grad risikerer å bli mottakere av sosialhjelp som voksne. Lorentzen og Nilsen (2009) finner at hver femte 20-åring som tilhørte en familie som mottok sosialhjelp i 1994, selv ble sosialhjelpsmottakere ti år senere. ([SSB-samfunnsspeilet, 2010/3, s 8](#))

I regjeringens strategi vises det til at å vokse opp i en lavinntektsfamilie gir en forhøyet risiko for negativ innvirkning på barns oppvekstvilkår og utvikling, i tillegg til at det på sikt er en forhøyet risiko for helsevansker og frafall i skole og arbeidsmarkedet. Konsekvensene av å vokse opp i en familie med lavinntekt kan deles opp i to grupper. For det første er det de umiddelbare konsekvensene. Det vil si hvordan det oppleves å leve i en familie med lav inntekt. For det andre kommer mulige langsiktige konsekvenser som gir økt sårbarhet for ulike levekårsproblemer senere i livet. ([Regjeringens strategi 2015-2017](#))

Folkehelsemeldingen [«Mestring og muligheter»](#) (Stortingsmelding 19, 2014-15) påpeker betydningen av gode oppvekstkår som viktig faktor for god helse. Å bekjempe barnefattigdom bidrar til å redusere sosiale forskjeller i helse. I regjeringens strategi mot barnefattigdom er det også pekt på sammenhengen mellom økonomiske oppvekstkår og fysisk og psykisk helse.

Oppvekst i en lavinntektsfamilie er et komplekst og sammensatt problem, og handler om mer enn kun lav familieinntekt. Dårlige levekår utfordrer barns muligheter til å realisere sine

rettigheter slik de er nedfelt i Barnekonvensjonen. Barnefattigdom i Norge handler dels om sosial nød og mangel på nødvendige forbruksvarer, men mye om utenforskap og eksklusjon. Forskning viser at disse barna har større risiko enn andre barn for selv å bli fattige som voksne, at de i mindre grad enn andre barn deltar i sosiale aktiviteter, og at det er en sammenheng mellom inntektssituasjonen til familien og barns psykososiale helse. Risikofaktorer er en fellesbetegnelse på forhold som øker faren for at barn utvikler vansker. Beskyttelsesfaktorer kan dempe en forhøyet sårbarhet for å utvikle vansker. Foreldres relative fattigdom vurderes til å være en risikofaktor for barns trivsel og mestring i barndom og i voksenlivet. Samtidig som det kan være beskyttelsesfaktorer i barns oppvekstmiljø som demmer opp for en økt sårbarhet for skjevutvikling som f.eks. at foreldre er godt integrert i samfunnet, har et godt sosialt nettverk etc (Kvelling 2015).

Internasjonal forskning viser at fattige barn i gjennomsnitt har dårligere språkutvikling og kognitiv utvikling og klarer seg dårligere på skolen enn barn fra mer velstående familier. Internasjonal forskning viser også at atferdsproblemer er overrepresentert blant barn som vokser opp i fattigdom (f.eks. Blau, 1999, Taylor et al, 2004) Dette ser også ut til å være tilfellet i Norge. Tall fra [Barn i Bergen](#) viser at andelen barn med en psykisk lidelse var fem ganger høyere i lavinntektsfamilier enn i familier med gjennomsnittsinntekter. (Heiervang et al. 2007)

Lav familieinntekt kan medføre ekskludering fra viktige sosiale arenaer og gi dårlige boforhold. Barn som lever i fattigdom er mer utsatt for helseproblemer og det er en risiko for at helseproblemene følger dem senere i livet. Barn av foreldre som mottar sosialhjelp har langt større sannsynlighet for selv å motta sosialhjelp som voksen.

Barn som lever i lavinntektsfamilier deltar noe mindre i fritidsaktiviteter enn andre. De som lever i fattigdom over tid har i langt mindre grad enn andre råd til å dra på ferie.

[En rapport fra Regionalt kunnskapssenter for barn og unge Vest](#) viser sammenhengen mellom lav sosioøkonomisk status og mental helse blant barn og unge. Funn i denne rapporten viser bl a:

- Barn fra familier med dårlig økonomi hadde flere symptomer på atferdsproblem, hyperaktivitet/uoppmerksomhet, emosjonelle problem og vansker i vennerelasjoner enn barn fra familier med bedre familieøkonomi.
- Lavere utdanningsnivå hos foreldre var i sterk grad relatert til atferdsproblemer og symptomer på hyperaktivitet/uoppmerksomhet.
- Søvnproblemer var også hyppigere blant barn fra familier med lavere sosioøkonomisk status.
- Problemene med innsovning og hyppig oppvåkning kunne forklare deler av sammenhengen mellom dårlig familieøkonomi og psykiske vansker hos barna.
- I familier med dårlig økonomi var det flere foreldre med psykiske vansker som igjen hadde mer bruk av negative oppdragelsesstrategier (som mer bruk av straff og kjeft).
- Negative oppdragelsesstrategier var også mer hyppig blant foreldre med lavere utdanning.

3.3 Funn fra Ungdata

[Ungdata](#) er en kvalitetssikret spørreundersøkelse om unges levekår som gjennomføres i ungdomsskolen og 1. videregående. Nær 120 000 ungdommer fra hele landet i alderen 13-19 år har svart på Ungdata-spørreskjemaet i 2010, 2013 og 2016.

Ungdataundersøkelsen bekrefter funn fra annen forskning og viser at jo høyere sosioøkonomisk status familien har, jo bedre er livssituasjonen for ungdommene. Det sees et tydelig trappetrinnsmonster eller sosial gradient, der problemene øker jo færre økonomiske og sosiale ressurser familien har.

Unge som opplever at familien har få ressurser trives dårligere på skolen og i nærmiljøet. De har et mer problematisk forhold til foreldre og venner, og er mer utsatt for mobbing. De har oftere psykiske og fysiske helseplager og er mer pessimistiske med tanke på framtiden. De deltar også sjeldnere i organiserte fritidsaktiviteter og bruker mer av fritiden sin foran skjermen enn ungdom som vokser opp i familier med mange sosioøkonomiske ressurser.

Andelen som ikke trives på skolen, er også dobbelt så høy blant ungdom med bakgrunn i den laveste statusgruppen sammenlignet med ungdom i familier med høy sosioøkonomisk status.

Ungdata undersøkelsen i Sandnes viser at 80 % av de unge som kommer fra familier som har dårlig råd over tid, svarer at de har et depressivt stemningsleie.

Ungdatatallene viser at ungdom allerede i tenårene har ulike forventninger til hva de kan oppnå i livet. Selv om de fleste tenåringer i Norge er optimistiske med tanke på egen framtid, er optimismen høyere desto høyere sosioøkonomisk status familien har.

4. STATLIGE FØRINGER

Barn har behov for spesiell beskyttelse, derfor har de sine egne rettigheter uttrykt i [Barnekonvensjonen](#). Det gir barna de samme grunnleggende rettigheter, uansett hvem de er og hvor de bor. Rettighetene er politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle og gjelder alle under 18 år uavhengig av nasjonalitet kjønn, sosial status, religion og kultur. Konvensjonen kan inndeles i fire hovedområder. Alle barn har rett til: liv og helse, skolegang og utvikling, deltakelse og innflytelse og omsorg og beskyttelse. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som angår barn. Alle offentlige organer og ansatte er pålagt å oppfylle og respektere barnets rettigheter slik de uttrykkes i konvensjonen. Barnekonvensjonens artikkel 27 gir barn rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. I tillegg til foreldrenes ansvar, innebærer artikkelen at staten har plikt til å støtte de foresatte.

I [Stortingsmelding 19 \(2014-2015\)](#) «Folkehelsemeldingen» har regjeringen nedfelt nasjonale mål for folkehelsepolitikken. Det er bred enighet om når det gjelder barn, er et av målene at:

- «Befolkningen skal oppleve flere leveår med god helse og trivsel og reduserte sosiale helseforskjeller»

Det presiseres at «alle barn og unge må gis muligheter til mestring og utvikling. Det omfatter gode levekår, oppvekstforhold som fremmer psykisk helse, muligheter for sunt kosthold og fysisk aktivitet i barnehager og skoler, og tobakksfrie omgivelser. Grunnlaget for god helse og gode helsevaner legges tidlig og får betydning gjennom hele livsløpet. Tiltak for å bekjempe barnefattigdom er en prioritert oppgave. Det vil også bidra til å redusere sosiale forskjeller i helse. De viktigste innsatsområdene for å bekjempe fattigdom er en god skole som utjevner sosiale forskjeller, åpent og inkluderende arbeidsliv og et sosialt sikkerhetsnett som omfatter alle innbyggere på like vilkår.

Regjeringen vedtok i 2015 [en strategi mot barnefattigdom](#) «Barn som lever i fattigdom» (2015-1017). Regjeringens mål er å skape muligheter for alle. Det sosiale sikkerhetsnettet skal styrkes, slik at flere løftes opp og færre faller utenfor. Det er et stort fokus på tema og i tillegg til nevnte strategi, ble det nylig utgitt en plan av barne- likestillings og inkluderingsdepartementet som heter «trygghet, deltakelse og engasjement».

Regjeringen tar utgangspunkt i at det skal settes inn forebyggende tiltak som skal hindre at barnefattigdom går i arv og dempe negative konsekvenser av å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt. Det er et mål er at alle barn og unge, uansett bakgrunn, skal ha gode oppvekst og levekår. Trygghet og omsorg i familie og nærmiljø, gode tilbud og tjenester i offentlig og frivillig regi står sentralt i regjeringens politikk. Planen er en oppsummering av hva som er gjort og hvordan det jobbes med framover. Det understrekes at innsatsen og tiltakene i planen spenner over et bredt felt, fra tidlig innsats i familie og barnehage til ungdoms-etablering i arbeidslivet. For å få en bred satsing er regjeringen opptatt av bedre samordning og koordinering, på statlig nivå, i kommunene, mellom lokale og sentrale myndigheter og med frivillig sektor. Likeledes er det viktig å lytte til barn og ungdom og ta deres synspunkter på alvor.

Regjeringens strategi 2015-2017 inneholder 64 tiltak som skal forebygge at barnefattigdom går i arv og dempe negative konsekvenser av å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt. Den tar utgangspunkt i en definisjon hvor relativ fattigdom vil si at noen barn og ungdom har tilgang til færre goder og muligheter enn de jevnaldrende har.

Regjeringens strategi inneholder 7 innsatsområder og involverer ulike departement, ulike tjenesteområder og ulike resultatenheter i kommunen.

De 7 innsatsområdene er:

- 1. Forebygge ved å styrke utsatte barnefamilier**
- 2. Gjennomføre utdanningsløp – barnehage og skole**
- 3. Deltakelse og inkludering – fritid, kultur og idrett**
- 4. Et godt helsetilbud til alle barn og unge**
- 5. Tilgang til arbeidslivet for ungdom og foreldre**
- 6. Forskning og statistikk**
- 7. Ansvar og kompetansedeling stat, kommune og frivillig sektor**

5. FRIVILLIG SEKTOR

Frivillige sektor er avgjørende for å skape gode lokalsamfunn. Tusenvis av engasjerte innbyggere deltar hver dag i foreningsliv og aktiviteter som skaper glede, samhold og fellesskap. [Regjeringens frivillighetserklæring](#) fastslår at dialogen og samarbeidet mellom offentlig sektor og frivilligheten skal styrkes. Nasjonale føringer og styringsdokumenter beskriver frivillighet som et satsingsområde. Frivillig sektor er arena for engasjement, innflytelse og deltakelse. Slik bidrar frivillige organisasjoner til gode oppvekstvilkår, fellesskap og livskvalitet.

Det er derfor viktig at kommunen støtter opp om arbeidet som gjøres innenfor denne sektoren og bidrar til å skape et godt samarbeid. Dette gjør Sandnes Kommune i dag i form av ulike tilskuddsordninger, tilrettelegging av lokaliteter og samarbeid med lag og foreninger i ulike tjenestetilbud og prosjekt. Levekår har utarbeidet en frivillighetsstrategi for å styrke samarbeidet mellom frivillig sektor og kommunens levekårstjenester. Kommunens frivilligsentral er og arena for frivillig arbeid.

6. FAKTA OG TALL I FORHOLD TIL BARNEFATTIGDOM

«I Sandnes er folk veldig rike. Det gjør at mange har råd til så mye som jeg aldri engang trenger å tenke på å få. Mange har både hus og hytter og reiser på dyre ferier til utlandet. Jeg og mamma hadde aldri råd til ferie. Av og til var jeg hos mormor.»

6.1 Statistikk

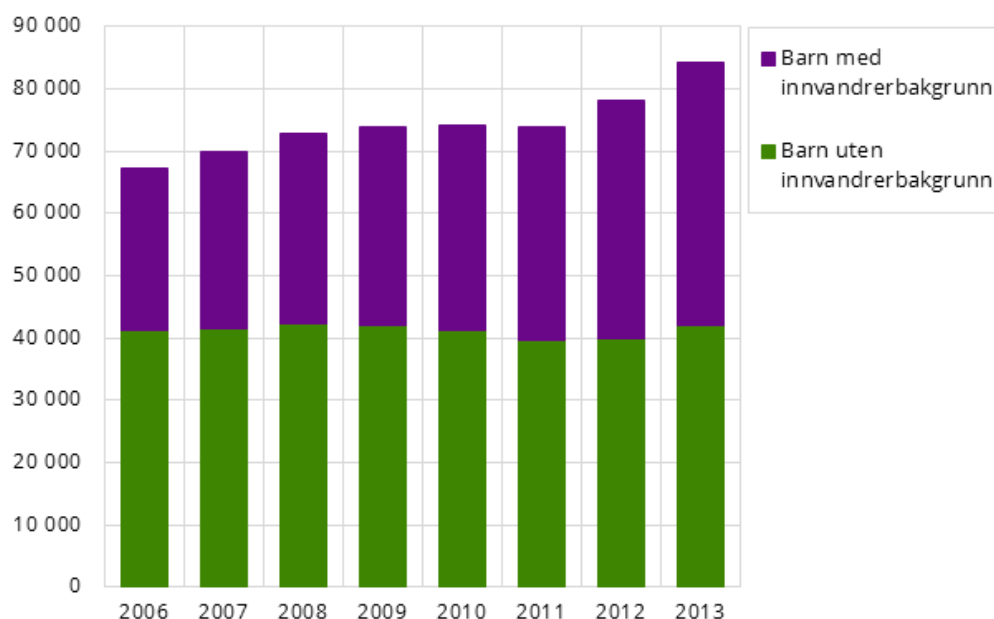
Fattigdom blant barnefamilier i Norge har økt i en periode hvor fattigdommen for øvrig har holdt seg forholdsvis stabil. Barn som opplever langvarig inntektsfattigdom har økt og gjaldt mer enn 92 000 barn i 2014.

Lavinntektshusholdninger er definert som husholdninger med årlig inntekt etter skatt som er lavere enn 60 prosent av den nasjonale medianinntekten. Studenthusholdninger er utelatt. (EU 60).

SSB viser at andelen barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt har økt fra 8 % i 2012 til 8,6 % i 2013 og 9,4 % i 2014. De fleste i Norge har hatt sterk inntektsøkning de seinere årene. Medianinntekten var 45 % høyere i 2013 enn i år 2000. Men inntektsøkningen var langt svakere for enslige forsørgere med 31 % i samme periode.

Sandnes kommune har omlag 75 000 innbyggere og barneandelen er svært høy med om lag 30 % under 19 år. Kommunen har vokst raskt med om lag 2,5 % siste 10 år, men veksten flater noe ut nå grunnet konjunkturedgang. I 2015 utgjorde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 20,3 % befolkningen. Dette er høyere enn Norge som helhet (15,6%). Av innvandrerbefolkningen i Sandnes er 14,5 % fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika. Landsgjennomsnittet er 11 % fra disse landområdene. Barnefattigdom er i stadig større grad overrepresentert i innvandrerfamilier. Om lag 50 % av norske barn som opplever i fattigdom har innvandrerbakgrunn.

Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt.¹ Barn under 18 år med og uten innvandrerbakgrunn

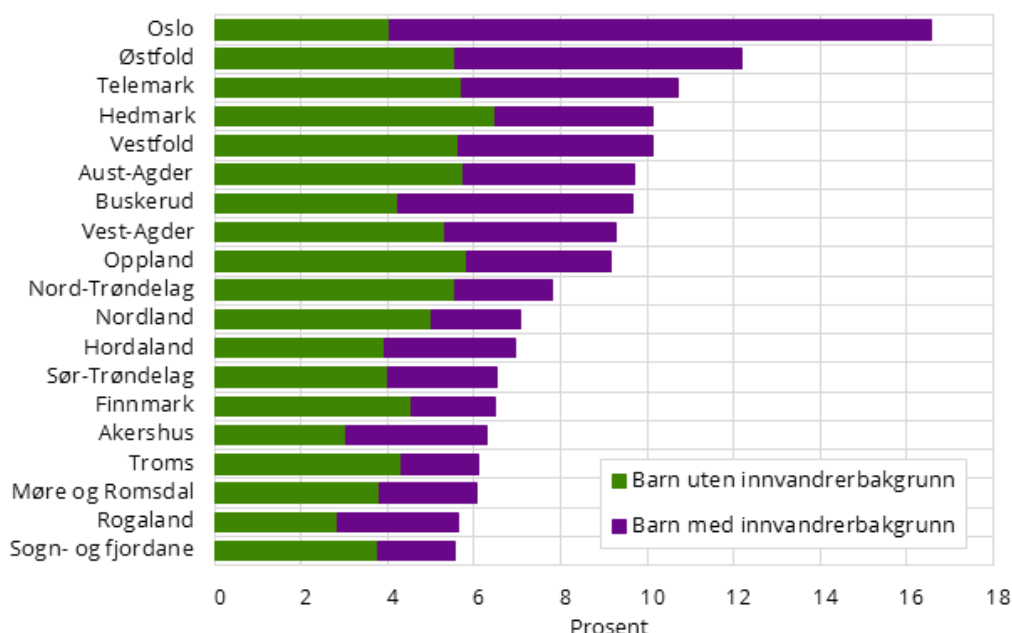

¹ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU) i en treårsperiode under 60 prosent av mediangjennomsnittet i samme treårsperiode.

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Det er store lokale ulikheter i omfang av barnefattigdom. Tabellen viser fordeling på fylker og barn med og uten innvandrerbakgrunn.

Andelen barn med vedvarende lavinntekt.¹ Med og uten innvandrerbakgrunn. Fylker. 2011-2013

¹ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU) i en treårsperiode under 60 prosent av mediangjennomsnittet i samme treårsperiode.

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

6.2 Omfang av barnefattigdom

I Sandnes vokser 5,9 prosent av barn og unge under 18 år opp i hjem med vedvarende lav inntekt. Til sammenligning er snittet for landet 9,4 prosent og for Rogaland 6 prosent (EU 60). Husholdningene i Rogaland har gjennomgående høy inntekt, men det er også et høyt kostnadsnivå i regionen (boligpriser og gjeldsnivå). Andelen med reell lavinntekt er derfor høyere i første kolonne hvor en har tatt høyde for slike forskjeller. Tallene er hentet fra Bufdir.no og kommunens levekårsstatistikk (SSB) og gjelder barn mellom 0 til og med 17 år. Tallene er fra 2013 og 2014.

	Barn i familier med lav inntekt siste år – justert etter medianinntekt i kommunen	Barn i familier med vedvarende lavinntekt-ikke justert lokalt
Sandnes	6,9 % 1280 barn	5,9 % 933 barn
Stavanger	8	6,1
Drammen	14	16,8
Norge	8,3	9,4

6.3 Risiko for fattigdom

Tabellen under viser lokale tall som kan predikere for barnefattigdom, sammenlignet med sammenlignbare kommuner og landet for øvrig. (I prosent)

	Andel barn med enslige foreldre	Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Øst-Europa, Asia, Afrika og Latin-Amerika.	Barn i husholdninger som har mottatt sosialhjelp i løpet av året	Barn i familier uten yrkestilknyttede personer
Sandnes	12,9	14,5	4,4 % 810 barn	5 % 923 barn
Stavanger	14,4	14,3	4,5	5,2
Drammen	-	-	8,3	13,3
Hele landet	17,2	11,0	6,1	8,1

6.4 Hvem er de fattige?

Husholdninger med barn i risiko for fattigdom lever oftest i familier som kjennetegnes av at de har innvandrerbakgrunn, har enslige forsørgere eller der hovedforsørger har lav utdanning. Tabellen viser andel /antall barn i slike sårbare grupper.

	Barn i familier med lav inntekt – lav utdanning	Barn med enslig forelder med lavinntekt	Barn i innvandrerfamilier med lavinntekt Fra Afrika, Asia
Sandnes	57,1 % 553 barn	37,4 % 362 barn	19,5 % 464 barn
Stavanger	58,6	37,1	22,7
Drammen	66,2	35,9	37,7
Norge	59,1	40	35

En manuell telling i fagsystemet for utbetaling av sosialhjelp til familier som har ett barn eller mer i Sandnes viser følgende – antall familier:

2012	2013	2014	Desember 2015	Desember 2016
465	515	625	641	674

Dette er en økning på 209 familier fra 2012. Det er ikke beregnet hvor lenge de har vært mottakere av sosialhjelp.

6.5 Barnefattigdom og levekårsutfordringer knyttet til deltakelse

Kommunens grunntjenester for barn og unge, dvs helsestasjon, skolehelsetjeneste, barnehage, skole og SFO kan være med å demme opp for negativ effekt av foreldres lave inntekt. Alle barn har en helsesøster og helsestasjons- og skolehelsetjenester som er i en unik posisjon til å bidra til å kompensere og beskytte og dempe barns sårbarhet for negativ utvikling når foreldre har lav inntekt .

I [Stortingsmelding 19, 2016](#) om barnehagens innhold: beskrives tidlig innsats på to nivå: «*Tidlig innsats handler i stor grad om å gi et kvalitetsmessig godt barnehagetilbud til alle barn....Barnehagen kan både kompensere for og virke beskyttende for barn som har et vanskelig utgangspunkt. Samtidig innebærer tidlig innsats at barnehagen skal sette inn tiltak tidlig dersom det er behov for det.*»

Barnehagedeltakelse vurderes som en meget sentral faktor for utjevning av sosiale forskjeller. Fordelingsutvalget som ble oppnevnt av Finansdepartementet i 2009 ([NOU 2009:10](#)) skisserte tiltak for en jevnere økonomisk fordeling og viser til at barnehagedeltakelse bidrar til å utjevne sosiale forskjeller. Senere forskning underbygger dette.

Både norsk og utenlandsk forskning viser til at det er en direkte sammenheng til skoledeltakelse og senere deltakelse i yrkesliv. Folkehelsedirektoratet påpeker i sin rapport «[Bedre føre var](#)» fra 2011 at en slik positiv innvirkning forutsetter kvalitet i barnehagen og da særlig kvalitet i samspill mellom voksne og barn.

I Sandnes kommune går om lag 85% av alle 1-2 åringer i barnehage og om lag 95% av 3-5 åringer. Andelen minoritetsspråklige barn i barnehage er 69,2 %, mens gjennomsnittet i ASSS-nettverket er på 77,8%.

Gratis kjernetid i barnehage er innført for å øke deltakelsen av barn fra lavinntektsfamilier og dette tiltaket bygger bl a på resultat fra [evaluering av et slikt tiltak](#) i Groruddalen. Kartleggingsprøver i lesing og regning i første og andre klasse, viser at barn med innvandrerbakgrunn scorer høyere i bydeler som tilbyr gratis kjernetid enn i bydeler som ikke gjøre det.

I Sandnes kommune er det omlag 23 % (505 barn) mellom 1-2 år som ikke går i barnehage. 5 % (185 barn) av barna i aldersgruppen mellom 2-5 år går ikke i barnehage.

Deltakelse i SFO vurderes også som et tilbud og en aktivitet som bidrar til barns faktiske deltakelse på fritidsarena og dermed som en utjevnende faktor.

I Sandnesskolen er det 19 % (205 barn) som ikke går på SFO 1. trinn.

Foreldrene til ett av fem barn begrunner valg om å ikke bruke SFO fordi det er for dyrt. Det er flere foreldre i lavinntektsfamilier som oppgir å ikke bruke SFO fordi det er for dyrt, sammenlignet med familiene som ikke har lav inntekt.

7. MEDVIRKNING I PLANEN

7.1 Innspill fra Sandnes unge bystyre.

Elevene mener at en kan se om noen er fattige ved å se på klesdrakten og skoene og huset de bor i. De som er fattige tør ikke ta med venner hjem og deltar aldri på fritidsaktiviteter. De eier ikke utstyr som er «vanlig» å eie og har heller ikke mulighet å skaffe seg slikt utstyr. De går aldri eller sjelden i bursdager for de har ikke råd til presang.

De tror at det å være fattig oppleves som flaut, at det føles undertrykkende/mindreverdig, at de er skamfulle av å ta med noen hjem og derfor skjer det ikke eller veldig sjelden. De tror og det føles vanskelig å ikke eie elektronisk utstyr, at de føler press til å skaffe seg jobb og på den måten hjelpe familiens økonomi. De tenker og at de fattige kan føle sjalusi overfor de som har det de trenger.

Tiltak SUB foreslår er:

- Gi komplimenter/oppmerksomhet når noen har fått noe nytt selv om det ikke er siste mote eller koster store penger- inkludere og spandere.
- Skolen bør arrangere turer/aktiviteter der barn/ungdom ikke trenger å betale.
- Skolen bør gi tilgang til digitalt utstyr.
- Nav bør gi pengestøtte til familier med dårlig økonomi.
- Det bør være gratis eller billigere fritidsaktiviteter til de som trenger det.
- Fellesturer i regi av skolen bør være gratis for de med lav inntekt.
- De som skal feire bursdag kan si at de ønsker seg ikke bare penger eller gaver, men f.eks. «å gjøre noe kjekt sammen».

7.2. Innspill fra sosiallærerne i Sandnes kommune.

En sosiallærer forteller en historie som har blitt gjenfortalt henne.

Det var en gutt som sa til læreren sin:

«Hvor mye koster en dag i SFO ?» Læreren: «Det vet jeg ikke sikkert. Hvordan da ?»

Gutten: «Jeg har lyst til å spare så jeg kan få gå en dag.»

Sosiallærerne i Sandnesskolen har erfaringer som bekrefter forskningsfunn. Dette handler blant annet om:

- Elever som sliter med konsentrasjonsvansker pga bekymringer for foreldres manglende betalingsevne.

- At de opplever elever som kvier seg for å snakke med foreldre om utgifter til fritidsaktiviteter.
- Dilemma ved at noen foreldre legger opp til aktiviteter som er kostnadskrevenende.
- At skoleturer som krever utstyr er en utfordring for en del elever.
- At de antar at skolen ikke ser og kjenner til alle elever hvis familier har lav inntekt og de ønsker seg dermed et samarbeid med bl a barneverntjenesten og NAV.

Tiltak sosiallærerne foreslår:

- Utstyrs-pool slik at barn kan delta i aktiviteter i skole og fritid.
- SFO-plass for de som har behov.
- At foreldre og skole lager felles rammer for arrangementer og aktiviteter.

8. TILTAK MOT BARNEFATTIGDOM

Når en skal vurdere tiltak mot fattigdom er det hensiktsmessig å dele inn i tiltak som:

- 1. Reduserer/fjerner fattigdommen**
- 2. Kan bedre barn og unges levekår på kort sikt.**
- 3. Bedre barn og unges levekår på lang sikt.**

Denne inndelingen er den samme som regjeringen har brukt i sin strategi mot barnefattigdom. I planens tiltaksdel gis en oversikt over hvilke tiltak Sandnes kommune har i dag og forslag til nye tiltak. Tiltaksdelen peker på viktige innsatsområder mot barnefattigdom og spesifikke fattigdomstiltak. Men som beskrevet i planen er grunntjenester av tilstrekkelig kvalitet og med god tilgjengelighet svært viktige for å forebygge og dempe negative konsekvenser av fattigdom. Tilbud som er åpne for alle, som i utgangspunktet planlegges for hele befolkningen, og som ikke forutsetter økonomisk kapital, er tiltak som virker inkluderende og beskyttende på barn vi vet er sårbare og ellers marginaliserte på grunn av økonomi. Videre er innsatser som retter seg mot alle sårbare grupper også betydningsfulle for å hindre fattigdom og konsekvenser. Tiltaksplanen gir ikke fullstendig oversikt over dette.

1. TILTAK SOM HAR SOM MÅL Å REDUSERE/FJERNE FATTIGDOM

Strategi:

Sandnes Kommune vil bekjempe fattigdom ved å få flere ut i arbeid, sikre trygge og stabile boforhold og sikre familiers inntekt gjennom overføringer.

Nr	TILTAK	STATUS	BESKRIVELSE	ANSVAR
1.1	Utnytte husbankens virkemidler: Startlån, bostøtte og tilskudd Tilskudd til utleieboliger	Videreføres	Kommunen har høy utnyttelse av Husbankens økonomiske virkemidler for å sikre vanskeligstilte bolig, eid eller leid. Familier med barn er prioritert.	Boligtjenesten
1.2	Boligsosialt arbeid for vanskeligstilte	Videreføres	Boligsosial plan 2016-2022 er et styringsredskap for helhetlig innsats for at vanskeligstilte får bolig. Arbeidet følges opp av en tverrfaglig gruppe.	Kommunaldirektør for Kultur og byutvikling
1.3	Fra leie til eie	Videreføres	Arbeidsmetodikk for å bistå vanskeligstilte på boligmarkedet til å kjøpe sin egen bolig.	Boligtjenesten
1.4	Boveileder i NAV	Prosjekt 2015-2017	Målet er å hjelpe lavinntektsgrupper til å skaffe seg bolig og unngå bruk av	NAV

			midlertidig bolig. Familier med barn har særskilt prioritet.	
1.5	Ungdomsbo-oppfølger i NAV	Prosjekt 2016-2018	Helhetlig oppfølging av unge i NAV med mål om etablering i stabil bolig og arbeidsrettet aktivitet.	NAV
1.6	Jobbsjansen	Prosjekt gjennom Imdi 's tilskuddsmidler. Gjennomføres i prosjektperioden under forutsetning av finansiering	Prosjekt som skal styrke språkkunnskap og arbeidsdeltakelse for innvandrere som ikke har rett på andre NAV-tiltak. Viktig fokus er at foreldre skal være gode rollemodeller for sine barn gjennom arbeidsdeltakelse og selvforsørgelse. Delfinansiert av Imdi med oppstart 010916.	NAV
1.7	Gjeldsrådgivning	Videreføres	Lovpålagt tjeneste i NAV. Bidrar til gjeldsoversikt og gjeldsnedbetaling. Familier med barn er prioritert.	NAV
1.8	Kvalifiseringsprogrammet (KVP)	Videreføres	Lovpålagt tjeneste som gir sosialhjelpsmottakere en rettighet til oppfølging, aktivitet og opplæring mot arbeidslivet.	NAV

1.9	Aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere.	Utvides til sosialhjelpsmottakere under 30 år fra 010117	Frammøteplikt for sosialhjelpsmottakere under 30 år der de lærer å skrive cv, søke jobb og får arbeidstrening. Fra 010117 gjelder aktivitetsplikten for personer under 30 år, jmf Lov om sosiale tjenester. Det skal utvikles differensierte tilbud for å bidra til avklaring og arbeidsrettet aktivitet i tråd med målgruppen.	NAV/AKS
1.10	Informasjon i skoler og barnehager	Styrkes	Kommunaldirektør har ansvar for at gratisprinsippet etter opplæringsloven § 2-15 blir fulgt i skolene. Barnehage og skole må være kjent med mulige tiltak. Informasjon om de ulike tilbudene til elever og familier skal være tilgjengelige på skolene og barnehagenes hjemmesider og informeres om på foreldremøter.	Oppvekst skole Oppvekst barn og unge

2. TILTAK SOM HAR SOM MÅL Å BEDRE BARN OG UNGES LEVEKÅR PÅ KORT SIKT

Strategi:

- a) Å sikre at alle barn har tilgang til helsetjenester av høy kvalitet, til gode barnehager og et godt utdanningssystem
- b) Tiltak som demper negative konsekvenser av å vokse opp i lavinntektsfamilier .

	TILTAK	STATUS	BESKRIVELSE	ANSVARLIG
2.1	Oversikt og koordinering av tiltak som finansieres statlig	Nytt	Gjennom årlige møter mellom BFE, Kultur, SLT, Flyktingenheten, NAV.	SLT-koordinator
2.2	Barne og ungdomstiltak i større bysamfunn.	Videreføres, foreløpig t o m 2018	Vitenfabrikken har fått innvilget midler til prosjektet «Makerspace». En møtearena for ungdom som ikke finner seg til rette i ordinære fritidstilbud.	Stiftelsen Jærmuseet og kultur
2.3	Kartlegging av kultur og fritidstilbud	Nytt prosjekt Forutsetter statlige prosjektmidler.	Kartlegge hvilke områder som har /ikke har åpne kultur- og fritidstilbud og jamføre dekningsgraden med levekårsundersøkelsen, Ungdata og annet kunnskapsgrunnlag.	Kultur

2.4	Gratis kultur –og fritidstilbud for barn og unge.	Videreføres	Kulturs ungdomsstrategi har som mål å gi barn og unge mulighet til å delta uavhengig av geografiske, økonomiske og sosiale forhold, etnisitet og funksjonsnivå. Det tilbys gratis fritidstilbud, aktiviteter i skoleferier og det gis tilgang til gratis eller rimelige lokaler eller utstyr.	Kultur
2.5	Tilskudd til frivillige lag og organisasjoner	Videreføres	Kultur gir årlige driftstilskudd til barne-og ungdomsforeninger og musikkforeninger, for å bidra til at flest mulig barn og unge skal ha tilgang til fritidsaktiviteter. Kommunen er i tillegg administrator for IMDI's drifts-og prosjektilskudd, hvor målet er å øke deltakelse i foreningslivet for barn og unge med innvandrerbakgrunn.	Kultur
2.6	Tilrettelegging av lokaler og utstyr til lag og foreninger	Videreføres	Gratis og reduserte priser for lån av lokaler/utstyr til åpne kultur og fritidsaktiviteter i regi av foreningslivet.	Kultur

2.7	Opprette en knutepunktfunksjon for å gi innbyggere bedre oversikt og informasjon om tilbud til barn og unge	Nytt Forutsetter tilskuddsmidler fra kulturdepartementet	Kultursjefen har søkt om midler til en prosjektstilling. Denne skal ha en koordinerende rolle med tanke på spredning av informasjon om fritidsaktiviteter for barn og unge i byen. Videre vil en skape en kunnskapsbase vedrørende støtteordninger som frivillige organisasjoner kan søke midler fra, til aktiviteter som inkluderer barn og unge fra inntektsfattige familier.	Kultur
2.8	Ferietilbud til barn og unge i barn i grunnskolen (3. til 10. trinn)	Videreføres under forutsetning av midler.	Kultur driver Kongesommer. Barn i lavinntektsfamilier får dette tilbudet gratis. Det er og småjobbsentral for ungdom 14-17 år.	Kultur
2.9	Deltakelse i fritidsaktiviteter for flyktningebarn	Videreføres under forutsetning av midler	Aktiv fritid drives av Flyktningeenheten som tilbyr aktiviteter, utflukter o.l.	Kultur og Flyktningeenheten
2.10	Tiltak mot barnefattigdom på frivillighetsfeltet	Videreføres	Levekår har utarbeidet frivillighetsstrategi. Tiltakene gir økt anledning til deltakelse i aktiviteter og samfunnsliv.	Levekår Frivillighetsentralen Frivillighetskoordinator i Flyktningeenheten

2.11	Felles retningslinjer for samarbeid og ansvarsfordeling mellom barneverntjenesten og NAV.	Videreføres	Implementere og samkjøre nye retningslinjer mellom NAV og barne og familieenheten.	Barne og familieenheten/NAV
2.12	Skjerming av barn og unges inntekter ved utmåling av økonomisk sosialhjelp	Videreføres	I tråd med Lov om sosiale tjenester § 18 medregner NAV Sandnes ikke mindreårige ungdommers inntekt ved utmåling av sosialhjelp.	NAV
2.13	Opplevelseskortet	Videreføres	Gir mulighet for gratis deltakelse i aktiviteter for barn i lavinntektsfamilier.	NAV
2.14	Utstyrspool	Nytt tiltak. Bruke allerede eksisterende ressurser	Samle inn og distribuere utstyr som er nødvendige ved skoleturer osv. AKS administrerer ordningen, lagrer utstyr og henter/leverer til skoler/barnehager ved behov, etter bestilling fra skole/barnehage.	AKS
2.15	Barn av foreldre i introduksjonsprogrammet har prioritert barnehageplass	Videreføres	Sikre barn språkopplæring og opplæring mot arbeid til foreldre.	Oppvekst barn og unge
2.16	Utrede for å øke deltakelse i SFO for barn i lavinntektsfamilier.	Nytt. Skal utredes i 2017	Det vurderes tiltak for å øke SFO-deltakelse av barn fra lavinntektsfamilier. Dersom tiltak innebærer økonomiske	Oppvekst skole

			konsekvenser forutsettes økt bevilgning i økonomiplanen.	
2.17	Flex id	Videreføres	Målgruppen er elever ved Høyland ungdomsskole med minoritetsbakgrunn med mål om integrering i skole og samfunnsliv.	Oppvekst skole/Høyland ungdomsskole
2.18	Øke deltakelsen av minoritetsspråklige i barnehagen	Videreutvikles	Videreutvikle rutiner og praksis i helsestasjonstjenesten for å fange opp og motivere for barnehagedeltakelse, J.fr. Plan om inkludering og integrering.	Helsestasjonstjenester/fagstab barn og unge

3. TILTAK SOM HAR SOM MÅL Å BEDRE BARNES LIVSSJANSER PÅ SIKT

Strategi:

Redusere sannsynligheten for at barnefattigdom ikke medfører lav inntekt og manglende deltakelse i yrkeslivet i voksen alder.
Tidlig innsats for å forebygge utvikling av egen problematikk.

	TILTAK	Status	Beskrivelse	Ansvar
3.1	Skolestøttende tiltak for barn i barneverntjenesten.	Videreføres	Barnevernsbarn har, som gruppe, større utfordringer i forhold til skolegang og fullført skoleløp. Det er derfor viktig at barnevern og skole tilrettelegger og samarbeider om disse elevene. Her vises til Veileder fra Bufdir. 14/2016 for samarbeid mellom skole og barnevern. Barnevernet har et særskilt ansvar for barn under omsorg og som bor i fosterhjem eller institusjon.	Barne- og familieenheten
3.2	Koordinert og tverrfaglig hjelp til barnevernsbarn i ettervernsfasen.	Videreføres	Ettervern og videreføring av tiltak for barn som har vært plassert/er under omsorg av barneverntjenesten. J.fr. nye retningslinjer og punkt 2-10 .	Barne- og familieenheten
3.3	Deltakelse i statlig pilotprosjekt. Hjelp til førstegangsfødende foreldre i risiko-Nurse Family Partnership	2016 – 2019	Sikre at gravide og småbarnsforeldre som er eller har vært i en utfordrende livssituasjon ivaretar egen helse, utdanning/arbeid og barnas omsorgsbehov.	Regionsenter for barn og unges psykiske helse i samarbeid med Sandnes kommune, Oppvekst, barn og unge

3.4	Innføringsklasser på barne-og ungdomstrinnet	Videreføres	Gir språkopplæring i egne klasser for innvandrerbarn med lite norskkompetanse.	Senter for flerspråklige Oppvekst barn og unge
3.5	Helhetlig Oppfølging av Lavinntekts-Familier i NAV.	Pilotprosjekt 2016-2019	NAV Sandnes deltar i prosjekt initiert av Arbeids- og Velferdsdirektoratet med mål om helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier. Prosjektet gjennomføres i samarbeid med andre aktuelle kommunale tjenester.	NAV
3.6	Øke barneperspektivet i NAV.	Prosjektmidler i 2016/2017	Styrke barneperspektivet i NAV gjennom systematisk arbeid med kartlegging, kompetanseutvikling mv. Arbeidet realiseres via barnegruppen i NAV.	NAV/Prosjektleder/levetår
3.7	Integrering av flyktninger i ordinære bomiljø	Videreføres	Det er et bærende prinsipp i det boligsosiale arbeidet i Sandnes at boliger til vanskeligstilte familier spres geografisk for å hindre opphopning av levekårsutfordringer.	Boligkontoret
3.8	Introduksjonsloven – -kvalifisering til arbeid og utdanning	Videreføres	Kommunen fyller den lovpålagte plikten om opplæring gjennom Introduksjonsloven for flyktninger og innvandrere. Flyktningeenheten har 60 ulike kurs i introduksjonsordningen. Det gis lovpålagt norsk og samfunnskunnskapsopplæring ved Sandnes Læringscenter.	Flyktningeenheten

Kilder:

- Barnekonvensjonen
- «Mestring og muligheter» Stortingsmelding 19 (2014-2015)
- «Tid for lek og læring» bedre kvalitet i barnehagen Stortingsmelding 19 (2016)
- Fordelingsutvalget (NOU 2009:10)
- «Barn som lever i fattigdom» regjeringens strategi (2015-2017) Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet Bufdir.no
- «Sammenheng mellom sosioøkonomisk status og mental helse hos barn» (2013) Regionalt kunnskapssenter for barn og unge
- Retningslinjer for samarbeid mellom NAV og barnevernet 2016
- «Bedre føre var» 2011 Folkehelse direktoratet
- Regjeringens frivillighetserklæring 2014
- Levekårsundersøkelsen Sandnes Kommune 2016
- Ungdata 2016
- «Samfunnsspeilet» 2010/3 –SSB
- «Barn i risiko» Kvello 2015
- «Barn i Bergen» (Heiervang et al.2007)

Medlemmene i prosjektgruppen har vært:

Grethe Finnås, prosjektleder

Katharina Hovland, Rådgiver fagstab levekår

Birthe Holm, Rådgiver fagstab oppvekst barn og unge

Kristin Øye Stien, SLT-koordinator fagstab oppvekst barn og unge

Kari Vestbø, rådgiver fagstab skole/oppvekst

Lilly-Anne Håversen, seksjonsleder barneverntjenesten

Margrethe Sele, leder flyktningeenheten

Nina Osland, rådgiver kultur

En person har bidratt med innspill på bakgrunn av egen historie om å vokse opp i fattigdom.

Høringsinstanser:

Bydelsutvalgene i Sandnes kommune

Redd barna

Røde Kors

Voksne for barn

Frivilligsentralen

SUB (Sandnes Unge bystyret)